

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Կաթողիկոսական ընտրութեան փշոտ հարցը, որ հետզհետէ կը հիննայ՝ առանց սակայն իր կարևորութենէն և այժմէականութենէն բան մը կորսնցնելու, իր ամէն կողմերով ծանօթ է արդէն մեր եկեղեցւոյ զաւակներուն: Չէ, ծանօթ միայն չէ, այլ եկեղեցական կրօնական մարզին մէջ վստահ ենք թէ ամէնէն աւելի մտահոգութիւն պատճառող խնդիրն է ան: Վասնզի բացայայտ է թէ առանց Եպիսկոպոսապետին եկեղեցին չի կրնար միացեալ ճակատով յառաջնութեան մ'ունենալ. բան մը՝ որ այնքան ցանկալի է իրենց Տիրոջ և անոր հարսին, Մայրենի եկեղեցւոյն սիրովը վառուղ ազնիւ հոգիներու համար. այժմ մանաւանդ՝ երբ Հայաստանեայց պաշտելի եկեղեցին ներքին և արտաքին թշնամիներով շրջապատուած՝ աւելի քան երբեք պէտք ունի բանակային սարքաւորումով մը իր հոգևոր վերելքին ճամբան հարթելու:

1925-ի չափ կանուխ թուականի մը՝ հոգելոյս Հայրապետը հաստատած էր կազմուած կանոնադիր մը: Յաջորդ տարին կարևոր կեդրոններ ուղարկուեցան այդ կանոնադրէն օրինակներ: Հայրապետին վախճանումէն մօտ երկու ամիս ետք, 1930 յուլիս 3-ին, Գեր. Հոգ. Խորհուրդի կողմէ հրահանգուեցաւ կազմուած կանոնադրի համաձայն պատգամաւորներու ընտրութիւնը կատարել, նշանակելով թէ Հայաստանի կառավարութեան բերանացի հաւանութիւնը առնուած է՝ աշխան ընտրութեան կատարման համար, եւ թէ զրաւոր արտօնութիւնն ալ պիտի չուշանայ: Արդարեւ զրաւոր այդ արտօնութիւնը, բաղկացեալ չորս պարբերութիւններէ, չուշացաւ. բայց ի՞նչ արտօնութիւն: Հայաստանի Կառավարութիւնը իր իրաւասութեան ներքեւ եզոզ դիւրութիւնները ընծայելու հաւաստիքը թէ՛ և կուտար, բայց կը յայտարարէր թէ «Համազումարների կազմակերպութեան ապահովումը» և պատգամաւորներու Միութեան սահմաններէն ներս մուտքի արտօնութիւնը կը վերաբերէր «Դաշնակից Հանրապետութիւնների սովերեն իրաւասութեան»: Այսուհանդերձ սակայն՝ Գ. Հ. Խորհուրդը Հայաստանի Կառավարութեան արտօնազրին լաւատես մեկնութիւն մը տուաւ:

և ըստ այնմ ալ յուլիս 18 թուականով շրջաբերականներ հասան «բոլոր թեմա-
կալ առաջնորդներին» :

Անկէ ետք ձայն մ'ելաւ, որով աշնան ընտրութիւնը զարնան կը յե-
տաձգուէր :

Ու յետոյ՝ ցաւ է անշուշտ ըսել՝ թէ այդ բոլորին հետեւեցաւ ան-
հաճոյ եւ յուսարեկ լռութիւն մը, եւ հակառակ Եկեղեցւոյ բաղձանքին եւ
պէտքին՝ ընտրութիւնը դեռ կ'ուշանայ և անոր երբին՝ եւ ինչպէսին մասին
ոկէ աստիճանի ստուգութիւն բարդ անորոշութեան մը մէջ կը սուզի կը կորսու-
ւի, — հոգ չէ թէ Վեհափառ Հայրապետին վախճանումէն ասդին քանի մ'ամիսնե-
րով աւելի տարի մ'անցած ըլլայ, և երևութապէս անյաղթելի ունէ դժուարութիւն
մը եղած կամ յայտնապէս մէջտեղ դրուած չըլլայ ընտրութիւնը կայացնելու :

Այն եռանդն ու փոյթը, սակայն, զոր Եկեղեցին ցուցուց արտասահմանի
մէջ երբ առաջին առթիւ ստացաւ հրահանգը Ս. Էջմիածնէն՝ երևան բերաւ ար-
դէն այն նախանձախնդրութիւնը՝ զոր Հայ Բրիստոնեան ունի հանդէպ իր Մայր
Աթոռին : Շարժեցաւ և շտապեց ան՝ զործադրելու ստացուած հրահանգը, ընտ-
րեց իր պատգամաւորները, որոշեց իր դիրքը՝ աւելի կամ պակաս չափով՝ բա-
րեկարգութեան հարցին շուրջ, և պատրաստուեցաւ քայլ առնելու :

Բայց ի զուր. տարբեր եղած ըլլաւ կ'երևի նախախնամութեան ծրագիրը :
Ո՛չ մէկ ատեն եռանդը լոկ բաւական եղած է կարևոր ունէ զործ ի զլուսն հանելու :

Եւ ինքնին արդէն խարակներու և աւագուտքի մէջ բռնուած զործը՝ ձա-
խորդ ելոյթի մը երեսէն աւելի խրեցաւ ֆնայ : Կ'ակնարկենք «Ազատ Եկեղե-
ցականներ»-ու — եթէ երբեք այս երկու նուիրական բառերը հնար է նոյնիսկ
չակերտելով մակդերի խաւարամիտ մարդոց — սատանայական ելոյթին, զոր
հրապարակեցին անոնք՝ ինչպէս ծանօթ է ամենուն, մարտ ամսուն, այս տարի :

Անլուր լուտանքներ և կեղծ համայնավարութեան լծորդուած կեղծ ու
հերետիկոսական քրիստոնէութիւն մը հանդէպ այն Աթոռին՝ որ ամէն հայ քը-
րիստոնէի սրտին մէջ ամէնէն բարձր տեղը զբաւած է — այս է ահա ինչ որ
ունին և ունեցած են այսպէս կոչուած «Ազատ Եկեղեցականներ»ը իրենց խլր-
տելէն ասդին մինչև այսօր :

Կոչը զոր հրատարակեցին «Ազատ Եկեղեցականներ»ը իրենց համայնք-
ներուն ուղղեալ՝ (զիտէին թէ ովքե՛ր միայն պիտի մտիկ ընէին իրենց ամբարըշ-
տութիւններուն)՝ ինքնին պերճախօս է զայն ստորագրողներուն զազափարա-
նութեան սնանկութիւնը երևան բերելու : Մայրէ ծայր կեղծիք և հեթանոսու-
թիւն : Կոչը արդէն երկու ամսուան խնդիր է, և ծանօթ՝ հաւանաբար մեր բո-
լոր ընթերցողներուն : Զայն այստեղ վերլուծելու միտք չունինք. այդքան ու-
շադրութեան արժանի ալ չէ արդէն :

Նշենք միայն «Ազատ Եկեղեցականներ»-ու զործունէութեան շարժառիթը և
մոլորութիւնները : Վասնզի անձերու նկարագիրը երկրորդական կարևորութիւն
ունի ինքնին : Հերետիկոսներ եղած են՝ Եկեղեցւոյ թշնամիներ՝ որոնք մեծ
առաքինութիւն ունեցած են և երբեմն վկայուած : Դատախազին յոռութիւնը
դասին արդարութեան դէմ փաստ մը չի կրնար ըլլալ երբեք, ոչ ալ անոր
առաքինութիւնը՝ դատին ի նպաստ : Ուստի երկրորդական խնդիր է այն թէ ի՞նչ

142-37
1620-66

տեսակ մարդիկ են կամ եղած են Մեղեան և Բենիկ, որ խմբակի մը նշանաւորներն են սոսկ: Այդ խորշելի մոլորութեանց և անմաքուր շարժառիթներու շտեմարանն է մանաւանդ «Ազատ եկեղեցի» թերթին հաւաքածոն, ուր ցուցադրուած է արդէն վաղճւց, մէկուկէս հազարամեակ առաջ, ա՛յնքան խիստ և կորովի կերպով եկեղեցւոյն կողմէ նդովուած ձախ-արիոսականութիւն մը, նըման անոր՝ որ կը ծաղկի այսօր Եւրոպայի եւ Ամերիկայի եւ անոնցմէ ածանցուած և Արևելքի հողին վրայ տնկուած կարգ մը բողոքական աղանդներուն մէջ:

Միւս կողմէ այդ մարդիկը — «Ազատ եկեղեցականներ»ը — աւելի ևս կը թաթաւին այն մոլորանքին մէջ՝ որով կ'ամբաստանեն իրենց մեծաւորները. այն է՝ եկեղեցին քաղաքական գործիք դարձնել, շահագործելով անոր աստուածային հեղինակութիւնը:

Ինչ որ հայ հաւատացեալը պէտք չէ մոռնայ՝ սա՛ է թէ եկեղեցիին մաքրութիւնը և կոչումը անխառն պահելու համար հարկ է սկսիլ բաց պայքարի՝ «ազատ եկեղեցականներու» նման դատարկաբաններուն դէմ, որոնցմէ, աւա՛ղ, տարբեր անուններով բայց միևնոյն դերով և իսկութեամբ՝ կը վիտան արտասահմանի մէջ ալ:

Մեր Տիրոջ Քրիստոսի ուժը, եթէ միայն զինուինք անով՝ Իր յաղթանակովը կարող է փոշիի վերածել անոնց բոլոր կործանարար գործունէութեանց արդիւնքները:

Դառնալով կաթողիկոսական ընտրութեան խնդրին՝ պէտք է ըսել թէ դատարկ բան է նստիլ և ընտրութեան ձախողութեանը համար Հայաստանի Կառավարութիւնը բամբասել: Ծուռ դիրք է կենալ և սպասել որ Հայաստանի Կառավարութիւնը եկեղեցւոյն հետ վարուի այնպէս՝ ինչպէս, զոր օրինակ, Անգլիական Կառավարութիւնը կը վարուի իր եկեղեցիին հետ: Խորհրդային իշխանութեանց համար կրօնքը պաշտօնապէս գոյութիւն չունի: Հետևապէս ան իր երկրին մէջ կատարուած ամէն գործառնութիւն քաղաքական ակնոցով և չափանիշով կը դիտէ: Ուրիշ կերպ չի կրնար ընել՝ որչափ ատեն որ անիկա է ա՛յն՝ ինչ որ է:

Ճիշտ այս պատճառով է՝ որ Հայաստանի Կառավարութիւնը իր դիտակէտէն տարբերութիւն չի դնել Էջմիածնի և անոր իշխանութեան դէմ հետադիմութիւն միջև: Բացորոշ և անկեղծ կերպով արտայայտած եղաւ ան իր ընդհանուր ուղղութիւնը՝ պետական պաշտօնաթերթին մէջ Politicos-ի ծանօթ յօդուածը հրատարակելով՝ Ազատ եկեղեցականներու դէմ: Այդ արտայայտութեան մէջ ընաւ տեղի չկայ դերասանութիւն փնտռելու և մատի փաթթելիք ենթադրութիւններ որսալու: Հայաստանի համայնավարութիւնը հայկական հարց չէ, այլ համաշխարհայինին մէկ մասը. հարկ է մտահան չընել ասիկա:

Կը մնայ ուրեմն՝ շիտկէ շիտակ ընդունիլ բիրտ իրականութիւնը և հաշտուիլ անոր հետ. հաշտուիլ ո՛չ թէ խորհրդային կեցուածքին հետ՝ այլ անոր կարծի իրողութիւն մը եղած ըլլալուն հետ, և ըստ այնմ ճշգել մեր դիրքն եւ ուղին: Պէտք է միանգամ ընդ միշտ ի բաց վանել կէս-պետականութեան այն ցնորքները, որոնք տակաւին զիտակցաբար կամ անզիտակցաբար կը սլքտան կարգ մը միտքերու մէջ:

Եկեղեցիին, այո՛, իբրև հաստոյթ մը որ ապրիլ կը սորվեցնէ՝ իր դիրքը ունի ամէն ընկերային գրութիւններու հանդէպ. բայց պէտք է խորշի՛, իբրև հաւաքական մարմին, անոնց հովանիին տակ պատասպարուելու զազափաւրէն, ի՛նչ ալ ըլլան անոնք, համայնավար կամ ֆաշիստ, հանրապետական կամ արքայական։ Եւ այս հնար է միայն՝ բացարձակ անջատման զազափարը որդեգրելով, առանց մոռնալու թէ Եկեղեցիին ինքն իր մէջ աւելի քան պետական է, ունենալով զինուորական վարչութեան բոլորովին նման աստուածապետական վարչական գրութիւն մը։

Հարկ է դառնալ վիճակին այն օրերուն երբ, Մեծն Կոստանդիանոսէն առաջ, Եկեղեցիին ապրեցաւ ամբողջ երեք դարեր ինքն իրմով միայն՝ բայց ընկերութեան մէջ՝ ո՛ւժ մը հսկայական, հալածուած շարունակ՝ բայց աւելի եւս զօրեղ, աւելի՛ հսկենսունակ և հետզհետէ ա՛լ աւելի մօտ իր յաղթանակին...

Եզրակացնենք։ Ընտրութեան ցայտմ անյաջողութիւնը, «Ազատ Եկեղեցական»ներու ելոյթին պարզած հանգամանքները, Հայաստանի Կառավարութեան դիրքը և անոր պատճառները, կային, այս բոլորը ի՛նչ կ'ըսեն մեզի. ո՞ւր պիտի փնտռենք վէրքը այս կացութեան մէջ։

Որոշ է ասոնց պատասխանը և ինքնին բացայայտ։

Բայց մեր հնազանդութիւնը հանդէպ Մայր Աթոռին և անոր հանգուցեալ Պետին հրամաններուն, մեր վրայ ուխտի պարտաւորութիւն կը դնեն լռել։

Սաչափն ըսենք՝ որ եղած ներկայ կարգադրութեանց հիման վրայ՝ հնար չի թուիր որ Եկեղեցական Համագումարի ճամբուն վրայի խոչընդոտները վերնան, եւ անկեղծ քրիստոնեայ հայերու իրենց Եկեղեցւոյն հանդէպ սա՛ ժամանակներուն տաժած բաղձանքները իրականանան...

Կ'աւելցնենք նաև. Մայր Աթոռը տարիներով թափուր և անշուք ատեններ ունեցած է։ Բայց անկման այդ շրջանները անոր մէջ ներքնակ կրօնական եւ բարոյական արժէքն ու ուժը չեն նսեմացուցած մեր Եկեղեցիին համար։ Մայր Աթոռը քարերէն ու մարդերէն վեր բան մըն է։ Օ՛ն ուրեմն, յուսալքութեամբ ո՛չ մէկ պատճառ։ Տէրը միշտ զօրավիզ կ'ըլլայ, խոնարհները կը բարձրացնէ և կը զօրացնէ, եթէ միայն նուիրուինք իրեն։

Աստուծոյ՛ բարին։ Ան միայն զիտէ լաւագոյնը տնօրինել։

S. Վ.

